بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2020/HC-A/24
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:** އަޙްމަދު ޝާހިދު ގއ.ވިލިނގިލި، ބިންވާ
- **އިސްތިއުނާފުގެ ޢަދުވި ފަރާތް:** ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާއެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޚަދީޖާ
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޖީދު
ފަނޑިޔާރު ހުޖައިރާ މުޙައްމަދު

ނިމުނު ތާރީޚު: 15 ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1446 / 16 ޑިސެމްބަރު 2024

ހައިކޯޓުގައި ގަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު:

05 ޛުލްޤަޢިދާ 1441

30 ޖޫން 2020

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: 1103/Cr-C/2013
- ނިންމި ކޯޓު: ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- މައްސަލަ: ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުން
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު: 10 ސެޕްޓެމްބަރު 2013 ● ނިމުނު ތާރީޚު: 25 ނޮވެމްބަރު 2019

ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/HC-A/24 ގަޟިއްޔާ

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

އަޙުމަދު ޝާފިޢު

ދާއިމީ އެޑްރެސް: [illegible]

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ [illegible] އިބްރާހީމް

ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ [illegible] ނަސީމް

ޗާޖު- ޖަދުވަލު 1 ގައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުމުގެ ކުށް- [illegible]

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު:

ތަޢާރުފު:

1. މިއީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ގއ.ވިލިނގިލި، ޖިންނާ އަޙްމަދު ސާލިމް (މީގެ ފަހުން **"އަޙްމަދު ސާލިމް"** ނުވަތަ **"އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތް"**) ހުށަހެޅުއްވުމުން ބަލާފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/HC-A/24 ޤަޟިއްޔާ އެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް (މީގެ ފަހުން **"ދައުލަތް"** ނުވަތަ **"އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް"**) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު:

3. އިސްތިއުނާފު ކުރިފަރާތާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާއިން އަޙްމަދު ސާލިމްގެ މައްޗަށް އުފުލެވި ޖުމްލަ 1 ދަޢުވާ މަސްތުވާތަކެތި ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާއެވެ.[1]

4. ދަޢުވާ އުފުލާފައިވަނީ، މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު[2]ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފުވުން، އެމާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުންނެވެ. އަދި އަޙްމަދު ސާލިމްގެ މައްޗަށް މިދަޢުވާ ސާބިތުވެފައިވާތީ މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު[3] އަށް 2 ވަނަ އިސްލާޙު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު[4] ގެ ދަށުން 110 ވަނަ މާއްދާ، 112 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަދަލުވެފައިވެއެވެ.[5]

---

[1] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގެ ދަޢުވާ ލިޔުމުގެ 01 ވަނަ ޞަފްޙާއަށް

[2] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011

[3] އެ

[4] ޤާނޫނު ނަންބަރު 37/2015

[5] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ ދަޢުވާ ލިޔުމުގެ ޙުކުމްގެ ނިންމުމުގެ 02 ވަނަ ޞަފްޙާއަށް

5. ދައުވާ ބިނާކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު ވާޤިޢާއަކީ، އަޙްމަދު ޝާހިދު، 11 މެއި 2013 ދުވަހުގެ ހެނދުނުގެ ވަގުތުގައި ސްރީލަންކާއިން ދިވެހިރާއްޖެއަށް އައިއިރު، އަޙްމަދު ޝާހިދު މަސްތުވާތަކެތި ގެނައިކަމަށް ފުލުހުންނަށް ލިބުނު މައުލޫމާތަކާއި ގުޅިގެން، ހުޅުލެއިން މާލެއަށް އައި ފެރީއިން އަޙްމަދު ޝާހިދު މާލެއަށް ފޭބި ވަގުތު އަޙްމަދު ޝާހިދު ފުލުހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންގޮސް ފުލުހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ދޫނިދޫގައި [illegible] 2 [illegible] [illegible] އަޙްމަދު ޝާހިދު ބޮޑުކަމުދިޔަ ތަކެތީގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[6] [illegible] އަޙްމަދު ޝާހިދު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

5.1. 12 މެއި 2013 ދުވަހުގެ 18:00 [illegible]، އަޙްމަދު ޝާހިދު ބޮޑުކަމުދިޔަ ތަކެތިން ފެނުނު 04 (ހަތަރެއް) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 37.1886 ގްރާމް ހެރޮއިން، އަދި

5.2. 13 މެއި 2013 ދުވަހުގެ 15:35 [illegible]، އަޙްމަދު ޝާހިދު ބޮޑުކަމުދިޔަ ތަކެތިން ފެނުނު 05 (ފަހެއް) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 38.9739 ގްރާމް ހެރޮއިން، [illegible].

6. މިދައުވާއަށް އަޙްމަދު ޝާހިދު އިންކާރުކޮށްފައިވެއެވެ.[7] އެގޮތުން އަޙްމަދު ޝާހިދު [illegible] [illegible]، އަޙްމަދު ޝާހިދުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަޙްމަދު ޝާހިދު [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible].

7. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

"[illegible] އަޙްމަދު ޝާހިދުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011

---

[6] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ނަންބަރު 2

[7] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] 17 މެއި 2016 [illegible] [illegible] [illegible]

(މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 112 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ޖަލުގައި 1 އަހަރު މަސްތުވާއެއްޗެއް ދިވެހިރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރުމުގެ ކުށުން ގއ.ވިލިނގިލި/ މިނަވާ، އަޙްމަދު ސާކިރު ކުށްވެރިވެއްޖެކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މިކުށުގެ ޢުޤޫބާތުގެ ގޮތުން ބުނެވިދިޔަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ގއ.ވިލިނގިލި/ މިނަވާ، އަޙްމަދު ސާކިރު އުޅުއްވާ ޖޫރިމަނާކުރުމަށް -/100,000ރ (އެއްލައްކަ ރުފިޔާ) އިން ޖޫރިމަނާކުރުމަށް، މިޙުކުމްކުރާ ތާރީޚް، މިއަދު (25 ނޮވެމްބަރު 2019) ވަނަ ދުވަހުން ފެށިގެން 06 (ހައެއް) މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި މޯލްޑިވްސް އިންލަންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީއަށް ދައްކަން ކަނޑައަޅައިދީފި، ގއ.ވިލިނގިލި/ މިނަވާ، އަޙްމަދު ސާކިރުއަށް އަންގާ ޙުކުމްކޮށް މިޤަޟިއްޔާ ނިންމައިފީމެވެ."

8. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޙުކުމުން ބިނާކޮށްފައިވާ އަސާސްތަކުގައި އޮންނަނީ ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

8.1. އަޙްމަދު ސާކިރު ދަޢުވާއަށް އިންކާރު ކުރަމުން މަސްތުވާތަކެތި އޭނާގެ އެއްޗެއް ނޫންކަމުގައި، އަދި މަސްތުވާތަކެތި ދިރާސާކުރުމުގައި އޭނާއަށް މަޢުލޫމާތު ކުޑަވުން ވާކަމަށް ބުނި ނަމަވެސް އެތަކެއްޗަކީ އަޙްމަދު ސާކިރުގެ އެއްޗެއް ނޫންކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އެއްވެސް ހެކިއެއް ހުށަހަޅާފައިނުވާކަން އެނގެން އޮތުމާއި، އަދި އެތަކެތި ދިރާސާކުރުމުގައި މަޢުލޫމާތު ކުޑަވުން އެތަކެތިގައި ބުނި ނަމަވެސް އެކަން ސަބަބަކަށް ސާބިތުކޮށްދީފައި ނުވާކަން؛[8]

8.2. އަޙްމަދު ސާކިރު ހައްޤުތަކުގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 46 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށް ހިފެހެއްޓުން ބެހެއްޓުނަސް، އަޙްމަދު ސާކިރު ހައްޤުތަކާއިވެސް، ފުލުސް އިންޓަރވިއުކުރުމުގައި ދިޔުން މަޢުލޫމާތުދީފައި ގެނެސްދިނުން ހުށަހެޅުމުގެ އެއްވެސް އަސާސެއް ނުފެނުނުކަމާއި، އަދި އެ ދިފާޢުގެ ތެރޭގައި އަޙްމަދު ސާކިރު ދިވެހިރާއްޖެއަށް މަސްތުވާތަކެތި އެތެރެކުރިކަން ސާބިތުވުމުގެ ޝައްކެއް ނެތް ދަރަޖައިން ޤާނޫނީ ގޮތުން ސާބިތުވެއްޖެކަން އެނގެން އޮތުން؛[9]

---

[8] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި ނެރުނު ޙުކުމުގެ 20 ވަނަ ނުކުތާގެ ތިންވަނަ ބައިގެ ޖުމުލަ ބަޔާންކޮށްފައިވާ

[9] ހަމަ އެ ޙުކުމުގެ ދަސްވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ

8.3. އަޙްމަދު ސާބިރުގެ ހަށިގަނޑުން ފެނިފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗެގެ ނިސްބަތް ހެކިންގެ ހެކިބަހާއި އެއްގޮތްކަން އެނގެން އޮތުން؛[10]

8.4. ދައުލަތުން ހުށަހެޅި މަސްތުވާތަކެއްޗެގެ ތަހުލީލީ ރިޕޯޓް ބަލާއިރު، މައްސަލަ ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ ފަދަ ބަޔާނާއި ހަމައެކު ހަމައަށްވުރެ ދިގުމުއްދަތެއް މިރިޕޯޓުގެ ބަޔާނުގައިވާތީ ސާފުވާ އުފެއްދުމައި ނުވާކަން އެނގެން އޮތުން؛[11] މިއެވެ.

ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ހުށަހެޅި ނުކުތާތަކާއި ބެލުން:

9. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ގެ މައްސަލާ ޕްރޮސިކިއުޝަނުން އެދި އަޙްމަދު ސާބިރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ އަންނަނިވި ނުކުތާތަކެވެ.

9.1. ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ، މަތީ މަރުޙަލާގެ ޤާޟީކަން ނިންމެވި ޤާޟީކަން އަދާކުރި ދުވަހު މަރުޙަލާގެ ޤާޟީކަން ބަލާނުވާނެކަމަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އަދި އެޤާޟީކޮށްދީ މައްޗަށް ޤާޟީކަން ކޮށްފައިވާ ބަލަހައްޓަކަން ފަނޑިޔާރުން ދިފާއުކުރުން ވަކިކުރެވޭނީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/451 މައްސަލާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލުން ރިޢާޔަތްކުރުމުގެމަ ނޫނީ މަސްތުވާތަކެއްޗެގެ ތަހުލީލީ ރިޕޯޓް ޤަބޫލުކުރަން މައްސަލަ ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

9.1.1. މިނުކުތާގެ ބޭސްލައިނުގައި އަޙްމަދު ސާބިރުގެ ފަރާތުން ޝަކުވާކުރެނީ، އަޙްމަދު ސާބިރުގެ އަތުން ފެނިފައިވާކަމަށްބުނާ މަސްތުވާތަކެތި ކަމަށް ސާބިތުކޮށް ކަނޑާ ތަކެތި ތަހުލީލު ކުރި ފަރާތަކަށް

---

[10] ބައްލަވާ ގ ޝަރުޢީ ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ފޯރަމުން ހުށަހެޅި

[11] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ގެ މައްސަލާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުމުގެ ކުރީގެ 20 ވަނަ ޖަލްސާގެ ތަރުޖަމާކުރެވިފައި

ތަޙުޤީޤު ރިޕޯޓުން އެނގެން އޮތް، ޕޮލިސް ސްޓާފް ސަރޖަންޓް މުޙައްމަދު އިނާސް އަބްދުއްރަޙީމްގެ އަތަށް އެތަކެތި ލިބިފައިވާކަން "ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ފޯމް" އިން އަދި އެނޫން ލިޔެކިޔުމަކުންވެސް އެނގެން ނެތްކަން ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަށެވެ. މައްސަލައިގެ ހާލަތު ހިނގާދިޔައި ގޮތުގޮތުން ވާހަކަ ދެއްކުމަށް ވަކި އަޑުއެހުމެއް ޝަރީޢަތުން ބާއްވާފައިނުވާކަމާއި، މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅި ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނެގުމަށްފަހު، [illegible] [illegible] ބަޔާން ހުށަހެޅުންތަކާއި، [illegible] ތަޙުޤީޤު ރިޕޯޓާ ގުޅޭ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ފޯމުތަކުގެ މައްޗަށް [illegible] ނުވާކަމުން ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/451 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލަށް[12] ރިޢާޔަތްކުރައްވާފައިނުވާކަމާއި، ތަޙުޤީޤު ރިޕޯޓަށް[13] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި [illegible] ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

9.1.1.1 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/451 ޤަޟިއްޔާ ނިންމަވާފައިވަނީ، މިމައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލައިގެ ހާލަތު [illegible] [illegible] [illegible]

---

[12] [illegible]

[13] [illegible] ނަންބަރު K(e)/DR/2013/0689 "[illegible] ތަޙުޤީޤު ރިޕޯޓު"

ބަލާއިރު، މަސްއޫލިއްޔަތާއި ފޮރެންސިކް އެކައުންޓަންޓް ފުރުޞަތު ހިސާބަށް ޝާހިދުން އޮތް

ކަސްޓަމްގެ ސިސްޓަމް ވެރި ކަސްޓަމަރުން އޮންލައިން ވެރިފައި ކުރުމަށް، މަސައްކަތް ކުރިޔަށް

ގެންދި ހުރިހާ މަސައްކަތްތަކެއް ބޭނުންކުރެވޭ ބަލާއިރު، އެއްވެސް މަސައްކަތެއްގެ

ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމް ގެވެ ގެންދި ހުރިހާ ކުރުމުގެ ކުރިއަށްދާއިރު، އަދިވެސް ފެންނަ

މަސްއޫލިއްޔަތު ފުރިހަމަ ކުރުމަށް ފޮރެންސިކް ހަމައެކަނި ވިސްނުމުގެ އަސާސެއް

ކުރުމަށްޓަކައިވެސް، ކުރުގެ ވަރަށް ގެންދާ ވިޔަފާރި ބޭނުންގެ މައްސަލަ ފިޔަވަޅު

ހިންގި ޝާހިދުން ކަމެއް ބައިވެރިވެފައިވާ ކަމަށް ބަލާއިރު ބަލާފައިވާ އެކައުންޓަކާއި

މައްސަލަ ބައި ހިންގާފައިވާ ގޮތުން ދާއިރާތަކުގެ ކަމަށް. ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމް

ގެވެ ބަލާފައި ގެންދި ހުރިހާ ކުރުމުގެ ކުރިއަށް ކުރުގެ ވަރަށް ގެންދާ ވިޔަފާރި

މައްސަލަ ފިޔަވަޅު، އެވާހަކަ ހިންގި ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމަށް، މަސައްކަތް ހުރިހާ

އަސާސެއް ހިއްސާ، ބަލާފައިވާ ހުރިހާ ފިޔަވަޅުގެ ބެލުމަށް ފިޔަވަޅުތަކެވެ. އަދި ޝާހިދުން

އޮތް ކަސްޓަމް ގެވެ ހުރިހާ ކުރުމުގެ ކުރިއަށް ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމްގެ ސިސްޓަމްގެ

ވެރިފައިކުރުމަށް ހިންގުމުގެ ސަރަޙައްދު ދާއިރާތަކާއި، ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމްގެ ގޮތުން

މަސައްކަތްގެ މަސްއޫލު ސަރުކާރު އޮފީސްތަކާއި ކުރިމަތި ހުރިހާ ހުށަހަޅާފައިވާ ފިޔަވަޅު

ކުރުން ގެންދިޔަ ސަރުކާރު އޮފީސް ފިޔަވަޅު ކުރިމަތި ދިމާވެފައިވާ ބަލާފައިވާ ޝާހިދުން

އޮތް ކަސްޓަމްގެ ސަރުކާރު އޮފީސްތަކާއި އެކަން ކަމަށްވާ ކުރިމަތި ވެފައިވާ ފިޔަވަޅު

ސަރުކާރުގެ މުއައްސަސާ ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމް ގެވެ ހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ، ޝާހިދުން އޮތް

ކަސްޓަމްގެ ސިސްޓަމް ހިނގުމުން ދިރާސާކުރުމުގެ ދަށުން ގޮތުގެ ސަރަޙައްދުގެ މަޢުލޫމާތު

އަދާކުރި ސަލާމަތުގެ ފަރާތުން ސަރުކާރު އޮފީސްތަކާއި ވަކިކުރުމަށް، އެކަމާ ގުޅިގެން ސަރުކާރު

އޮފީސްތަކާއި މަސައްކަތްގެ ދައުރުން މުވައްޒަފުން ކުރިމަތި ދިމާވާ ކަމަށްވާތީ،

މިމަސައްކަތުގެ ޝާހިދުން އޮތް ކަސްޓަމް ގެވެ ހުރިހާ ކުރުމަށްވާކަމަށްވެއެވެ.

9.2. ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ، އަންހެނުން ސާބިތުވުމުގެ އަމުރު ފުރިހަމަވެގެން ޝަރުޢީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ތަޙުޤީޤު ރުޖޫޢައި ގެނެއުމުން މުއްދަތު ކުރިން ފުރިހަމަ އަންހެނުން ސާބިތު އަދި ދިރިއުޅުމުގެ ނުޖެހޭ އަ ރުޖޫޢަ ބަލަހައްޓާނެ، އަ ރުޖޫޢަ ރިޢާޔަތްކުރުމުގެ ފަރާތުން، މަސްއަލަ ނިންމާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާއި ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާފައެވެ.

9.2.1. މިނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި އަންހެނުން ސާބިތުވުމުގެ ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ވެވަޑައިގަންނަވާނީ، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާގައި ރުޖޫޢައި ގެނެއުމުން މައްސަލައިގެ ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ސާބިތުކޮށް، މުއްދަތު ހަމަވުމުގެ ކުރިން ރުޖޫޢަ ކުރުމުގެ ޝަރުޢީ ގޮތެއް ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާއި[14] ރިޢާޔަތްކުރަމުން، މައްސަލައިގައި ހުރި ގޮތުގައި ހުކުމްކުރައްވާ ޝަރުޢީ ހުކުމުގެ ތަޙުޤީޤު ރުޖޫޢަށް[15] ޝަރީޢަތުން ދީ ކުރެވިފައިވުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޤަޟާއީ ދާއިރާގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ހިލާފުވާފައިވާތީ، މިއީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި އަންހެނުން ސާބިތު ދެކޭކަމެވެ.

9.2.1.1. މިނުކުތާގެ ތަޙުލީލުގައި ތަފްސީލުން ބަލާފައިވާ، މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ޝަރުޢީ ތަޙުޤީޤު ކުރުމުގެ ތަފްސީލީ ހަމައެއް ބަލައިގެން ވާކުރެވިފައިވާ އިޖުތިހާދު ފެންނަން ފެށުނު ހަނދާނުގައި ސާބިތުކުރުމުގެ ރުޖޫޢަގެ ސައްތަކަށް ކަށަވަރުކުރެވިފައިވަނީ ދޭހަވާ ސަލަފީ ނިޒާމު މިހައްކުން ދިނުމުގެ އަސްލުތަކާ ގުޅޭގޮތުގެ ޝަރުޢީ ހުކުމަކީ ހުކުމްކުރައްވާފައިވާކަމަށް،

---

[14] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/SC-A/31 ޤަޟިއްޔާ- ޒީނާ ތުހުމަތުގައި ފުރުޞަތު ސަރީޙަކަން ހުރިހާ އެއްބަސްވުމަކަށް ނުވަތަ ތަޙުޤީޤު ރުޖޫޢަ އެބައި މަޢުލޫމާތު ސަރީޙަކަން ކަށަވަރު ނިންމުމުގައި ކަމެއް ހިންގުމުގައި އިތުބާރުހިފާގޮތުގައި ހުރިހާ ގޮތްތައް ސަރީޙަ ކުރިއެރުވިފައިވާ ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުން އަދި މައްސަލައިގެ ބައި ސާބިތުކުރާ ތަޙުޤީޤު އަ ރުޖޫޢަ ޝަރުޢީގޮތުގެ ހަމަ ފުރިހަމަކުރުމުގެ ކަށަވަރުކުރެވިފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ކަމުގައިވާ އެނގޭތީ، އެކަމުން އަ ރުޖޫޢަ އެކުލެވިފައި ވަނީ (ހަލީ) ސަރީޙަކޮށް މަސައްކަތް ގެނެސްދިނުމަށް، ފާހަގަ ކުރާގޮތުގެ ތަޙުޤީޤު ސުޕްރީމް ކޯޓު ޝަރީޢަތުގެ ފުރުޞަތު ސަރީޙަ ހުކުމެއްގެ މަޢުލޫމާތު ދޭ ހުކުމަށް ކުރެވިފައި، އަދި އަ ރުޖޫޢައި ދެކޭގޮތުން މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ކަނޑައެޅުމަކީ ސާބިތުވާނަމަ މިނިވަން ކުރެވޭގޮތުގެ ހުކުމުގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަރާތުން ތަޙުޤީޤު ކުރުމަށް ހިމެނޭ ގޮތުގައި، މިގޮތުން ހުކުމްކުރުމުގައި ނުވަތަ ކުރެވޭގޮތުގައި އަ ރުޖޫޢަ ސާބިތުކޮށް ނިންމުމުގެ ކަމަށް
[15] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު K(e)/DR/2013/0689 "މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ތަޙުޤީޤު ރުޖޫޢަ"

ނަމަވެސް މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު ދުވަސްވަރު، އެފަރާތުން ހުރި ކޯޓުގައި [illegible] ކަމަށްވުމުން، އެފަދަ ހާލަތުގައި ކޯޓުން އެނގެން މައްސަލަތަކުގައިވެސް [illegible] ބަޔާން [illegible] ފުރުޞަތު [illegible] ކަމަށެވެ.

9.2.2 **[illegible]،** [illegible] ފަރާތުން [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible]

9.2.2.1 ދިފާޢުގެ ތަފްސީލުގައި އަޙްމަދު ސާލިހުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގަ އާއި ސަޢީދަށް ނިސްބަތުން އަޙްމަދު ސާލިހު ބަންދުގައި ބެހެއްޓުމަށް ކުރި އަމުރުތަކުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ އަޙްމަދު ސާލިހުގެ އަތުން ހޯދިފައިވަނީ 6 (ހައެއް) ދަބަރު ޕެކެޓް ކަރުދާހާއި، މި މައުލޫމާތުގައި، ތަޙުޤީޤު ކުރާ ފަރާތުން ތިރީގައި މަސްތުވާތަކެތި ކަމާއި، [illegible] ޖުމްލަ 9 ޕެކެޓް ނެގިކަމަށް ހެކިން ބެލެހެއްޓުމުން، އަޙްމަދު ސާލިހުގެ ހަރަކާތްތަކުން ފުރުޞަތުން ބުނާ މަސްތުވާތަކެތީގެ އަދަދާއި ވުރެ ސަބަބު [illegible]، ބަޔާންތަކުން، ހަމަ އެކަނި ހެކިންގެ ހެކިބަހުން [illegible] މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (އ) އާއި ދިފާޢުވުމުގައި އަޙްމަދު ސާލިހު ދަނީކަމަށެވެ.

9.2.2.2 ދިފާޢުގެ [illegible] ދަޢުވާއަކުން ބުނެފައިވަނީ، މައްސަލައާއި ގުޅިގެން ހުށަހަޅާފައިވާ ކުރީގެ [illegible] [illegible] [illegible] ތަކެތީގެ މަސްތުވާތަކެތި [illegible] ބަލާފައިވަނީ، 12 މެއި 2013 ދުވަހު އަޙްމަދު ސާލިހުގެ [illegible] ތަކެތީގެ [illegible] 4 ގްރާމް އަދި 13 މެއި 2013 ދުވަހު 5 ގްރާމް ހިފަހައްޓާފައިވާކަމަށެވެ. ތަޙްލީލު ހުށަހަޅާ ތަކެތީގެ ތަފްސީލު ފޮނުވައިފައިވާ ތަޙްލީލު ކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ، މަސްތުވާތަކެތި ހުރި ކަމަށް [illegible] [illegible] ހުރި 4 ގްރާމާއި، 5 ގްރާމްކަން ކަމާއި މަސްތުވާތަކެތީގެ [illegible] [illegible] [illegible] ކުރުމަށްފަހު މަސްތުވާތަކެތި ކަމަށް [illegible] [illegible] ހުރި 4 އަދި 5 ގްރާމްކަމަށް ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށެވެ. އަދި ހުރިހާ މަސްތުވާތަކެތީގެ އަދަދަށް މަސްތުވާތަކެތިކަމަށް [illegible] [illegible] ހުރި 4 ގްރާމާއި، 5 ގްރާމްކަން [illegible] [illegible] [illegible] ފަރާތުން ދިރާސާ ކުރުމަށްފަހު ހުށަހަޅާފައިވާކަމާއި،

ކޯޓުގައި ދިފާޢުވާ ހުކުމަކުން ސާފުކޮށް އިނގެން ނެތުމާއި، މުއްސަނދިގައި ފުރިހަމަ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ އަދަދާއިމެދު ސަބަބަކާ ދެފުށުގެ [illegible] ނެތްކަމަށެވެ.

ފަރާތްތަކުގެ އެދުން:

10. އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން އެދުނު ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ،[16] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ދަޢުވާގައި އެކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ހުކުމް ބާތިލްކޮށްދިނުމަށެވެ.

11. އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން އެދުނު ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ،[17] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ދަޢުވާ ނިންމާފައިވާ ސައްޙަ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތްވާކަން ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށެވެ.

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް:

12. ހުށަހެޅިފައިވާ އިސްތިއުނާފާ ނިސްބަތްވާގޮތުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ސުވާލު އުފައްދަނީ، މިމައްސަލައިގައި ހިފުނު މަސްތުވާތަކެތި ސާބިތުކުރުމުގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލު ރިޕޯޓު އެކުލަވާލި ފަރާތް ޝަހާދަތް ނުދީ ރިޕޯޓާއި ގުޅިގެން ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރުސަތު ނުލިބުނުކަމާއި، އެތަކެތީގެ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ފުރިހަމަނުވާކަމާއި، ފުރުން ތަކެތީގެ މިންވަރާ (6 ނަންބަރު 9 ޕެކެޓު) ތަފާތެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ ސާބިތުކުރުން

13. މަސްތުވާތަކެތި ހިފާޒަތުގައި ނުވަތަ އަތުގައި ބެހެއްޓުމުގެ ދަށުން ޤާނޫނުގެ މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު ކަމަށް [illegible]، [illegible] ހިފާޒަތުގެ ދަށުން ފުރިހަމަވުން، [illegible] މަސްތުވާއެއްޗެއްކަން ސާބިތުކުރުމުގައި [illegible] އެއްޗެއްކަމާއި، [illegible] ތަޙުލީލު ރިޕޯޓު [illegible] ދަލީލުތަކުން ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުކުރަންޖެހެއެވެ.

---

[16] [illegible] ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފީ [illegible] - "[illegible]"

[17] [illegible] ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފާ [illegible] 5- "[illegible]"

14. މިޢުންޞުރު ސާބިތުކުރުން ގޮތް ތަފްސީލު ގޮތުގައި ބަޔާންކުރުމުން އެއް މަސްދަރަކީ، އުޞޫލުގައިވާ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު[18]ގެ 18 ވަނަ މާއްދާއެވެ. އެމާއްދާގެ (ހ) ގައި، ބަޔާންކުރަނީ، ސައިންޓިފިކް އުސޫލުގެ މަތިން ބަލަންޖެހޭ ތުރުންތައް ތުރުބަލާ ބޭނުންވާ ތައްޔާރު ފަރާތް ޚާއްޞަ ބިލުވެރިޔާ މިރަށް، މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލު ނަތީޖާ މިންވަރު ތަރުތީބުކޮށް އެކަތިއްޔާ ގޮތުން ސަރުކާރުގެ މަޖިލީހުގައި ދެމެހެއްޓިނީ، މިކަން ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި ރިޕޯ ހުށަހަޅާ ފަރާތައް ކަމަށެވެ.

15. މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލައެއްގައި އަމަލުކުރަންވީ މަސްތުވާތަކެތި ކަމަށް ސާބިތުކުރާނެ އުސޫލެއް، މަސްތުވާތަކެތި ތަޙުލީލުކޮށް ހަކީގަތެއް ކަނޑައަޅާނީ، އެތަކެތީގެ ތަޙުލީލު ރިޕޯޓުގެ ނަތީޖާގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްކަމުގައި، ތަޙުލީލު ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްތުވާތަކެއްޗަކީ، ދުސްތޫރުކުރާ ފަރާތުގެ ހާޒިރުވުމަކީ ދަރަޖަ އަމަލުކުރަންވީ ތަކެތީކަން ދެނެގަނެ އެކަން ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތަކުން އެވާނީ، އަމަލުކުރަންވީ ތަކެތީގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމް ކަނޑައެޅި ފޮނުވާލުމާ މިހާގެ ފުރަސަތުގައިއްޖެ ތަޙުލީލުގެ ތަރުތީބު ބިނާކޮށް ނަޒަރުދީ ނަތީޖާ އަދި ޝަރީޢަތުގެ ސާބިތުކުރުން[19] ގަބޫލުކުރާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާތީއެވެ.

މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލު ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތަކުން ހާޒިރުކުރަން ޖެހޭތޯ؟

16. އިސްތިއުނާފު ދެވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި އަރުވަނީ ސާބިތުގެ ފާރާތުން ފަރާތަކުން ހާޒިރުވާފައިނުވާ، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/SC-A/31 ގަޟިއްޔާގައި ތަޙުލީލު ރިޕޯޓާ ގުޅުންހުރި މައްސަލައިގެ މަސްތުވާތަކެތި ސާބިތުކުރުން، ދުސްތޫރުގެ ފާރާތުން ހާޒިރުނުވީ ކޯޓުގެ ފާރާތުން ދިނުމާ ގުޅުންހުރި ގަބޫލުކުރާފައިވާ އުސޫލުތަކުން[20] ރިޕޯޓުތަކަށް، މައްސަލައިގައި ހެކިގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ

---

[18] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/77 މަސްތުވާތަކެއްޗާބެހޭ ޤާނޫނު

[19] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/HC-A/404 ފަޤުރާ 32

[20] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/SC-A/31 (ޢަބްދުﷲ ޢަލީ) ދިމާވެގެން ސާބިތުކުރަން ހަމައަށް ދުވަހު ޖިނާއީ މައްސަލައެއް ތަޙުލީލުކުރާ އެފަދަ ތަކެތި ތަޙުލީލު ރިޕޯޓާ މެދު މައްސަލައެއްގައި ހުށަހަޅާ ރިޕޯޓުތަކުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވިދާނެ ސާބިތުކުރުމަށް ކުރެވޭ ތަޙުލީލުތަކަށް ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތުން އެގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ހާޒިރުކުރުމަކީ ކޯޓުގެ އުސޫލެއް ނޫނެވެ. މިގޮތުން އެ ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތް ހާޒިރުވުމަށް އެދިފައިވާނަމަ، އެފަރާތެއް ހާޒިރުކުރަން ކޯޓަށް އެދޭ ފަރާތުން އެ ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތް (ހުށަހެޅި) މައްސަލައެއްގެ މަޖިލީހުގައި ދެއްކުމަށް ކުރިމަތިވާ ދެކޮޅުވެރިޔާ ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުސަތު ހުށަހަޅާ މައްސަލައިގެ ސާބިތުކުރުން ހަމަތަކުގެ މަތިން ކުރެވޭނީ

މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލް ރިޕޯޓް[21] [illegible] ވީ [illegible]، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި [illegible]، މިއީ [illegible] އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި އަޅުގަނޑު ސާބިތު ފާހަގަކުރަމެވެ.

17. [illegible] މަސްތުވާތަކެތި ތަޙުލީލް [illegible] ރިޕޯޓުގެ [illegible] މިމައްސަލައިގައި ދީފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލް ރިޕޯޓް [illegible] ފުރުޞަތު ދީފައިވާކަމަށް ދެކޭ ކަމަށެވެ.

[illegible]

[21] [illegible] ނަންބަރު K(e)/DR/2013/0689 "މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަޙުލީލް ރިޕޯޓް"

18. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ މަސްތުވާތަކެތި ތަހުލީލު ރިޕޯޓުގެ ސައްޙަކަމާ ގުޅޭ ދިފާޢުން ސުވާލު އުފައްދާފައިނުވާކަމެވެ.[22] އެހެންނަމަވެސް، އެރިޕޯޓުގެ 5 ވަނަ ނުކުތާގައި އެކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ދަޢުވާކަން އިންކާރުކުރަމުން، މައްސަލައާއެކު ހުށަހެޅިފައިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަހުލީލް ރިޕޯޓަކީ ގާނޫނާއި ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ފުލުހުން ހަދާފައިވާ ރިޕޯޓެއް ކަމުގައިވާތީ އެރިޕޯޓަކީ ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅޭނެ ރިޕޯޓެއް ނޫން ކަމަށް ދިފާޢުން ބުނެފައިވާ ކަމަށެވެ.[23]

19. ދަށު ކޯޓުގައި ހެކި ހުށަހެޅުމުގައި މަސްތުވާތަކެތީގެ ތަހުލީލު ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތް ހެކީގެ ގޮތުގައި ހާޒިރުކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ.[24] އެހެންނަމަވެސް [illegible] މިމައްސަލައިގައި [illegible] ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.[25]

20. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ޖަލްސާގެ ބަޔާންތަކުގައި،[26] [illegible] އެހެންނަމަވެސް، [illegible] ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.[27]

21. ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅޭ [illegible] (admissibilty of evidence) [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **[illegible] ޢަބްދުﷲ [illegible]**[28] [illegible]

---

[22] ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ ސަފްޙާ 11 - [illegible]

[23] ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ 5 އާއި 08 [illegible] 2016 ގައި [illegible]

[24] ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ނުކުތާ 6 ގެ (ރ)- ސަފްޙާ 6

[25] ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ސަފްޙާގެ 9 ގެ ނުކުތާ 18

[26] 31 ޖަނަވަރީ 2018 ވަނަ ދުވަހު [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ޖަލްސާގެ ބަޔާން

[27] 31 ޖަނަވަރީ 2018 ވަނަ ދުވަހު [illegible] ޢަބްދުﷲ [illegible] ޝަރީޢަތުގެ ޖަލްސާގެ ބަޔާން ސަފްޙާ 45

[28] [2023] SC 20

ބަލައިގަތުމުގައި އާންމު އުސޫލުން ބަލަނީ މައިގަނޑު ތިން ކަމަކަށެވެ. އެއީ (1) ހެކި ގަސްދަކު ހުށަހަޅާފައިވުން؛ (2) ގުޅުން ހުރި ހެއްކަކަށް ވުން (3) ޤާނޫނު ހުއްދަކުރާ ހެއްކަކަށްވުން މިއެވެ.

22. މީގެ އިތުރުން، ކޭސް ފެންނަމުންދާގެ ތެރޭގައި، ދުވަހުގެ ދުރުދުރުގައި މުސްތަޤުބަލު ނަމަ ވާހަކަދައްކާ، ހެކި ހުށަހެޅުމުގައި ނަމޫ ސީސީޓީވީ ފުޓޭޖްތަކާއި، ހެކި ހުށަހެޅުމަށް ކަނޑައެޅޭ ވަގުތު ފާއިތުވުމަށްފަހު ހުށަހަޅާ ހެއްކާއި، ހެކިހުށަހެޅުމާ ބެހޭގޮތުން މުއައްސަސާ ޢަދުލުއިންސާފުގެ ތަޢާރަފުކުރެވުނު ގޮތާއި ޚިލާފަށް ހުށަހަޅާ ހެކި، ކަނޑައެޅިފައި ހުށަހަޅާ އިންސާފުގެ އުސޫލުގެ ތަރަފައިގެ ތެރޭގައި ވަކިން ކަނޑައެޅުމާ ނިސްބަތް ވަކިއެޅުމާ ތަފްޞީލްކޮށް ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ހެކި ބަލައިގަތުމުގައި ސަބަބު ވަކިއެޅުމާ ބަރާބަރު ކަނޑައެޅުން ހުށަހެޅިފައެވެ.[29] އަދި، އެސަބަބަކީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކުގެ ތެރޭގައި އެކަށީގެންވާ ސަބަބަކަށްވާނަމަ ވާޖިބު ހުށަހެޅިފައެވެ.[30]

23. ޤާނޫނީ އާންމު އުސޫލަކީ، ސާބިތުކޮށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައެއްގައި ހެކިވެސް ދޫނުކުރެވޭ ގޮތުގައި ވަކި ބަޔާނެއް ހުށަހަޅަން އެ މައްސަލައެއްގައި ހިމެނޭ ހުކުމަށް ބާރުބޮޑުކަމެވެ، އެކަން، ދައުލަތް ހުށަހަޅާދިނުން، ނުވަތަ ދައުލަތުން ފުރަތަމަ ޖަވާބުދާރީވުމަކީ ފަހަރެއްގައި ކަނޑައެޅިދާނެއެވެ.[31] އެހެންނަމަވެސް، ހެކި ހާމަކުރާ ވަގުތު ފާއިތުވުމަށްފަހު، ހެކި ހުށަހެޅުން އިސްތިސްނާ ގޮތުގައި ހުއްދައެވެ.

24. މިމައްސަލައިގައި، ސާބިތު އުފުލާފައިވާ ހެކިތަކާއި، މަސްއޫލުވެރިންގެ ބަޔާނާއި ތިޔާގެ އެކުލަވާލުން ހާސިލުކުރުމަށް ފަރާތްތައް ވާހަކަދައްކާ، ނިޔާގެ އެކުލަވާލުމާއި ނުހުރުމަށް ބަލާއިރު ހުކުމްގައި ގާނޫނީ ގޮތުން ސާބިތުކުރެވުނު ވާހަކަ އެކަމުން ހެކިވެރިއެކެވެ. މިހެކިތަކާ ގުޅޭ ސާބިތުކުރެވުނު ކަމެއް ނިސްބަތްވާފައިވާ، ފަދަ ހުކުމް ހާމަކުރި ހެއްކެއް ބަލައިގަތުމަށް އެހެން ދެވަނަ ކަމަކަށް ބަރާބަރު ވާނެ ވަކިން ކަނޑައެޅޭ ފަދަ ކަމެކެވެ.

---

[29] ހައިކޯޓުގެ 2011/HC-A/192

[30] އެ ގަޟިއްޔާގެ ފާހަގަކުރުން

[31] ދިވެހި ޖަލްސާގެ ރައްޔިތުންގެ ޤާނޫނުގެ 93 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަންކަމަށެވެ.

25. މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލައެއްގައި، ތުހުމަތުކުރެވޭ ތަކެއްޗާއި ބެހޭގޮތުން ސާބިތުކުރުމުގައި އުސޫލަކީ ތަޙްލީލުކުރި ފަރާތުން ދިން ދަލީލު ބިނާކުރެއެވެ. ވީއިރު ދައުލަތުން ތަޤްދީމްކުރި ރިޕޯޓުތައް ދައުލަތް ވެސް ހާލަތުން ސާބިތު ކުރުމަށް ބޭނުންވެއެވެ.

26. ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތް ހައްޤަކީ ޖާގައި ދައުލަތުން ކުރިއަށްގެންދެވިފައެވެ. އެންމެހަމަވެސް، ޤާނޫނާ ނަގަން ވާގޮތާ (ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތް) ހާޒިރުކުރުމުން ނުވާތީ (ކޯޓަށް ފާރާތްތަކުން) ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރި ފަރާތުން ހާޒިރުވީ ހެކި ފަރާތުގެ ހިތާމަ ނުވަތަ ދައުލަތުން އެދިފައެވެ. ރިޕޯޓު އެކުލަވާ ފަރާތް ހާޒިރު ކުރުމަށް ނަމަ ހާލަތުގައި ރިޕޯޓު އެކުލަވާލި ހާޒިރުކޮށް ކަމުގެ ފަރާތް ފަދަ ރިޕޯޓު ހާޒިރު ފަރާތް، ހެކި ބެލުމުގައި ހާޒިރުކުރި ބަޔާނުގައި ކަނޑައެޅޭނެ ބަލައިގަނެ އަމަލުކުރުމަށް އެދިފައެވެ.

27. އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގައި މިވާ މައްސަލައިގައި ހެކި ހާޒިރުކުރަން ދައުލަތް ވަކި ފަރާތުން އިންކާރުކުރަނީ، ދައުލަތުން ހުށަހަޅައިދޭ ގޮތުން ހުރި ޑޮކިއުމެންޓު ހުށަހަ ކަމެއް ހާޒިރުކޮށްދެން ނިންމުމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ކަމުގައި ނުދެކެވެ. ވީމާ މިއްސަލަކަށް ދައުލަތުގެ އިންސާފުގެ ސާބިތުކުރުމުގައި އިސްތިހާރުގެ އަދި ކަމާ ތިޔަބަޔާ (ރިޕޯޓު އެކުލަވާލި ފަރާތް/ ބެލުމު)، ހާޒިރުކުރުން ނުވަ މައްސަލައިގެ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީގައި ހިމެނޭ ފަރާތެއް ބަލައި ވިސްނުމަށް ބޮޑު ބުރަދަނެއް ޒިންމާ ލިބޭ ވާހަކަ ކަނޑައަޅާކުރުން އޮތީއެވެ.

ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ފުރިހަމަވެފައިވޭތޯ

28. ބަލައިލާ ރިޕޯޓުގައި ބެހޭނެކަމަށް މަސްތުވާތަކެތީގެ ބާބުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ ތަކެއްޗާއި ނިސްބަތްވާ ދަށުން އެއްވެސް ބަޔަކާ ދުރުގައި އެކަން ކަނޑައަޅަނީ ގޮތުން ދެކޭތީ އެދެނީ، އެއްވެސް ގޮތަކުން ބެލެވޭ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ޑޮކިއުމަންޓުގައި ފިޒިކަލް ސްޓޭޓްމެންޓް ޝީޓްގެ ތާރީޚު މ. ނަންބަރު ނަގާފައި އަދި

މުޙައްމަދު ސަމްޢޫން[32] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ [illegible] ޙުކުމުގެ 15 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާނެއެވެ.

29. ހައިކޯޓުގެ މި ނިންމުން ބިނާކޮށްފައިވަނީ، މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު[33] ގެ 162 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ "މަސްތުވާތަކެތީގެ [illegible] [illegible] ހިމެނޭ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގަވާއިދު"[34] ގެ 23 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާފައެވެ.

30. [illegible] ގަވާއިދުގެ 23 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> "މަސްތުވާތަކެތީގެ [illegible] ހިމެނޭ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ތިރީގައިވާ [illegible]."

31. އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން [illegible] [illegible] ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށް ފަދައިން މިކޯޓުގެ **އަޙްމަދު ޙަމީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް**[35] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި މަސްތުވާތަކެތިވިއްކާކަން [illegible].

---

[32] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/HC-A/404 ޕެރެގްރާފް 32

[33] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ޤާނޫނު)

[34] ގަވާއިދު ނަންބަރު 2015/R-230 (28 ޑިސެންބަރު 2015)

[35] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/451

32. އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުގެ ބަދަލުވަކީލު، މިމައްސަލައިގައި ހުށަހަޅުއްވާ ބަޔާނުގައި ދިފާޢީ ރިޢާޔަތް ބަލާއިރު ކުރި ޤާނޫނީ ސާބިތު ސަރީޙަށް ދުރުއަސަރު އިންސާފު އަސާސީ ޙައްޤުތަކުގެ ކަން އެނގޭ މިގޮތް، އެބަކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައި ހުރިކަމަށް، ބަލާއިރު ވަކިވަކިއަށް ގޮތް ހުށަހަޅައިފައިވާ ހެކި އޮތް ކަސްޓަމްގައި އެއްގޮތް ނޫންކަމަށެވެ.

33. މިންކުރާތީގެ ރައްދުގައި ދައްކަވާފައި ވާގޮތަކީ ވަކިވަކިއަށް، އިސްތިއުނާފު ކުރިފަރާތުގައި މިވާ ގޮތަށް ދައްކަވާ ފަރާތުން ކުރިމަތިލީ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅުނު ފަދަ 09 ސެޕްޓެމްބަރު 2013 ގެ ކަމަށާއި، މިއީ ހައިކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު މައްސަލަ **އަޙްމަދު ނަޒީފް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް**[36] ގެ ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމުގެ ކުރިން ހުށަހަޅައިފައިވާ ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އަދި، ދައުލަތުން އިތުރުކުރެއްވި ދިފާޢު ގޮތަކީ، މައްސަލަ ބަލާނަމަ ޤާނޫނީ ރޫޙާއި ހައްގެއް ގޮތުގައި ހުށަހެޅުމަށް، ފުރުޞަތުގެ ދަށުގައި ތަފާތު މައްސަލަ ބަލާނަމަ ޙުކުމް އިސްނެގުމެއް ހިނގައިދިޔަ ގޮތް އެނގޭ ގޮތް (ޤާނޫނީ ފެކޭ ގޮތުގައި) ހުށަހެޅުއްވިއެވެ.

34. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ **އަޙްމަދު ނަޒީފް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް**[37] ގެ ޤަޟިއްޔާ ބުނާގޮތުން ކުރެއްވުނު ޤަޟިއްޔާ ސާބިތުވާ ފަދަ ޤާނޫނީ ގޮތުން އެކަމަށް ކުރެއްވުނު ހާއްސަ ކަމެއް ހެކި ހުށަހެޅުމަކީ ޙައްޤު ސާބިތު ކުރުމުގެ ޤާނޫނީ މައްސަލަތަކުގައި ތަފާތު ޙުކުމް ކަމެއް ގޮތް މީހުން ހައިކޯޓުން ގެނެސްދިނުމުގެ ހުށަހެޅުމާއި ފުރުޞަތު ހެކި ސާބިތު ކުރުމަށް އަދި ބޭނުންކުރެވޭ ހެކި ކުރިމަތިލާ ކަމަކީ ތަފާތު މައްސަލަ ހިމެނޭ ސާބިތުކުރުމުގެ ދަށުން ބާރު އިތުރު ހުށަހަޅައި ޤާނޫނީ ޙައްޤުތަކެއް ގެނެސްދޭ ގޮތަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ޙުކުމް ކަމަކަށް ބަލަމުން ބިނާވެގެންވާ ކުރެވުނު ހިނގުން ޢަމަލު ހެކި ދިނުމަކަށް ވާތީ ކަށަވަރު ޤާނޫނީ ޢަދުލުވެރި ޙުކުމް ދިނުމަށް ގެނެސްދީ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

35. ހެކި ދޫކޮށް ސާބިތު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުނު ސާބިތުކުރެވޭ ޙުކުމް ދިނުމަށް ޙައްޤު ލިބިގެންވާ ހިއްސާކޮށްގެން ބަޔާންކޮށް ދައްކަވާ ހަދާ ޤާނޫނީ ހައިކޯޓުގެ **އަޙްމަދު ނަޒީފް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** ގެ ޤަޟިއްޔާ އަދި ޙުކުމްގައި

---

[36] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/451

[37] [illegible]

[illegible][38] ގެ ފައިސަލާގައި [illegible]

36. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަނު[39] ގައި، [illegible]

37.އެހެންކަމުން [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަނުގައި [illegible]

---

[38] 2018/HC-A/404 ގެ ފައިސަލާގެ 34 ވަނަ ޕެރެގްރާފު

[39] ނަންބަރު SCPD-06/2022

މިހެކިވެރިޔާގެ ބަހެއް ހޯދައިގެން ކަމުގައި ފެންނާތީއާއި ހެކިވެރިޔާ/ބަޔަކު ހާޒިރުނުކުރުމަށް ޝަރީޢަތުން ނިންމާފައިވަނީ ރަނގަޅު އަސާސެއްގެ [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔާ ހާޒިރުކޮށް [illegible] ކަށަވަރުކުރުމަށްޓަކައި މިމައްސަލަ ދަށުކޯޓަށް [illegible] ކުރަންޖެހޭ ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

[illegible]

38. [illegible] 3 [illegible] (6 [illegible] 9 [illegible]) [illegible]

[illegible]

39. [illegible][40] [illegible]

---

[40] [illegible] SCPD-06/2022

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު:

40. ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާގެ ރައުޔާއި އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު:

41. ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާގެ ރައުޔާއި އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ބާޠިލުކޮށް، ހައިކޯޓުން މިމައްސަލައިގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ އަލިގައި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1103/Cr-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި ބެލުން މައްސަލަ އަލުން ބަލައި ޙުކުމް ކަނޑައަޅަންޖެހޭތީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން، މިމައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ފޮނުވުމަށް، މިމައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކުރީމެވެ.

މިމައްސަލަ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދު

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާ

(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު